

Remissvar över departementspromemorian Ett fritidskort för barn och unga - en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra (Ds 2024:16)

Sammanfattning

I följande remissvar kommenteras departementspromemorian "Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra" (Ds 2024:16). Remissvaret har hanterats av Kultur- och fritidsförvaltningen och beslutats av Kultur- och fritidsnämnden i Örebro kommun. Remissvaret avser de frågor som faller inom nämndens sakområde.

Kultur- och fritidsnämnden välkomnar en reform i syfte att öka barn och ungas deltagande i meningsfulla fritidsaktiviteter.

Även om ansatsen till en reform bedöms som god så anser också nämnden att införandet av fritidskortet kan komma att medföra flera utmaningar vilka redovisas i detta yttrande. Nämnden efterfrågar vidare åtgärdsplaner för att lösa de hinder som utöver svag ekonomi bidrar till att barn och unga inte har en fritidsaktivitet.

Följande yttranden avser reformförslaget för införandet av fritidskortet. Remissvaret använder samma disposition och rubriksättning för avsnitt som i promemorian. Avsnitt där Kultur- och fritidsnämnden inte lämnar något yttrande har utelämnats.

Fritidskortet ska lämnas för barn som är 8–16 år

Kultur- och fritidsnämnden i Örebro kommun föreslår att den angivna åldersgränsen för fritidskortet bör vidgas ytterligare. Då allt fler barn börjar delta i organiserade fritidsaktiviteter vid yngre åldrar kan det vara fördelaktigt att sänka den nedre åldersgränsen till att omfatta barn från skolåldern. Detta skulle kunna säkerställa att även yngre barn, särskilt barn från ekonomiskt

svaga familjer, får möjlighet att delta i ledarledda fritidsaktiviteter från en tidigare ålder, likt sina jämnåriga, utan risk att hamna efter.

Vidare bedöms även en höjning av åldersgränsen för fritidskortet som önskvärd. Många barn och unga slutar delta i organiserade fritidsaktiviteter allt tidigare i åldrarna, varav en höjning av den övre åldersgränsen kan vara motiverad. Ungdomstiden är förskjuten till högre åldrar och ett bidrag som sträcker sig upp till ung vuxen ålder kan därför vara motiverat för att undvika en period av inaktivitet. Att som ungdom tvingas sluta med sin aktivitet efter 16 års ålder antas skapa stor skada hos den enskilde.

Aktörer som stimulerar fritidsaktiviteter genom ekonomiskt stöd, såsom Riksidrottsförbundet (RF) och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), har valt att bredda åldersintervallet för barn och unga. RF har numera ett åldersspann mellan 7–25 år, och MUCF 6 - 25 år. Flera kommuner, inklusive Örebro, har valt att följa dessa åldersintervall i hantering av föreningsbidrag.

För barn och unga med intellektuell funktionsnedsättning bör en anpassad åldersgräns införas, som förslagsvis följer åldersintervallen för anpassad skola.

Det är barnets vårdnadshavare som beviljas fritidskort

Det finns potentiella risker med att fritidskortet ansöks om och hanteras av vårdnadshavaren i stället för barnet självt. Denna modell kan innebära att barn med störst behov av stödet kanske inte får tillgång till det, särskilt om vårdnadshavaren är frånvarande, inte engagerad i barnets fritidsaktiviteter eller på annat sätt inte har möjlighet att administrera kortet. Detta kan leda till att de barn som mest skulle dra nytta av fritidskortet inte får tillgång till det, vilket underminerar kortets syfte. Dessutom kan barnens möjlighet att påverka sina egna fritidsaktiviteter och engagera sig i beslut som rör deras fritidskort begränsas om endast vårdnadshavaren hanterar kortet.

Fritidskortet kan användas för betalning av vissa avgifter för ledarledda fritidsaktiviteter som tillhandahålls av en godkänd utförare

För att värna bredden av fritidsaktiviteter och bättre tillgodose barn och ungas olika behov, förutsättningar och önskemål bör kravet på tio träffar under en sexmånadersperiod justeras. För att locka barn och unga som står långt ifrån fritidsaktiviteter, både mentalt och fysiskt, bör trösklarna för deltagande vara låga och kraven på antal tillfällen sänkas. Dagens fritidsutbud varierar stort i antal träffar, allt från ett par enstaka tillfällen på en digital programmerarkurs för nybörjare, till femtalet träffar för att bygga en robot på exempelvis Komtek eller åtta träffar för Dansvariation för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Mer traditionella fritidsaktiviteter som fotboll eller

kurser vid kommunala kulturskolor har ofta fler än tio träffar per termin vilket passar vissa men inte alla.

Fritidskortet ska även kunna användas för betalning av avgifter för hyra av utrustning

Att fritidskortet ska kunna användas för att hyra utrustning är positivt. Det kan dock vara svårt att få fritidskortet att täcka kostnader både för deltagaravgift och hyra av utrustning. Samt som möjligheten att hyra fritidsutrustning är kraftigt begränsad och köp ofta är enda alternativet. Därmed riskerar barn i ekonomisk utsatthet fortsatt vara exkluderade inom vissa aktiviteter på grund av brist på egen utrustning.

En möjlig risk är också att föreningar börjar ta ut ”hyra” för sitt material som tidigare varit fritt att använda.

Folkhälsomyndigheten ansvarar för kommunikation

Utöver att utvärdera fritidskortets eventuella hälsoeffekter bör även *metoden* i sin helhet utvärderas. Allt från det digitala verktyget till kriterier för godkända utförare. Även mätningar av konsekvenser för kommun och civilsamhälle är önskvärt.

Ansökan om fritidskort

Bedömningen är att ansökningsförfarandets två delar kan utgöra ett hinder för många. Speciellt för språksvaga, personer med kognitiva svårigheter och för vårdnadshavare med låg digital kompetens.

Då ansökningsnivån sannolikt kommer vara låg initialt och eventuellt även på sikt är det önskvärt att obrukad budget investeras i barn och ungas fritid i andra former. Förslagsvis ett utökat anslag till kommuner för investeringar i infrastruktur för att främja möjligheten att erbjuda barn och unga en meningsfull fritid. Såsom till exempel fler idrottshallar, ökat antal platser på kulturskolor och större resurser till Fritidsbanker mm. Detta då det redan idag i många kommuner råder trångboddhet i befintliga idrottshallar och är långa köer till de kommunala kulturskolorna.

Det bör finnas en fastställd ansökningsperiod

Ska det vara två separata ansökningar kan det vara fördelaktigt att särskilja dessa två på ett tydligare sätt. Sista ansökan av fritidskort kan förslagsvis vara en månad tidigare än ansökningsstopp för själva användningen av fritidskortet.

Då ansökningar ofta lämnas in nära slutdatum kan en sådan differentiering bidra till att undvika tidsbrist och säkerställa att medlen inte går förlorade. Genom att ha två separata datum blir det även tydligt att det handlar om två

olika processer och ansökningar. Är det inte möjligt att införa separata datum är det viktigt att kommunikationen tydligt framhäver att det är två olika ansökningar som ska skickas in senast den 30 november, där den ena förutsätter att den andra är godkänd.

Det ska finnas ett utförarregister för fritidskortet

Förslaget kring utförarregistret saknar både studieförbund- och kulturföreningar, trots att dessa är organiserade och får statligt ekonomiskt stöd. Detta blir problematiskt då det minskar tillgången till ett brett utbud av fritidsaktiviteter som kan attrahera en bredd av barn- och unga. Bristen på representation av kulturföreningar och att många kommunala kulturskolor redan överbelastade, gör att fritidskortet inte leder till att fler barn får möjlighet att delta i kulturverksamhet. Det riskerar också att fritidskortet införande bidrar till att urholka de delar av civilsamhället som inte har möjlighet att registreras som godkänd utförare.

Många lokala idéburna föreningar som till exempel hembygdsföreningar och samfund försvinner även dem från utbudet med gällande regler. Detta kan bli särskilt kännbart på landsbygden.

Kommunala verksamheter som bedriver ledarledda aktiviteter i kursform likt kulturskolan bör även dessa godkännas som utförare. Exempelvis Komtek, den kommunala teknikskolan som finns i Örebro och flera andra kommuner.

Kravet att en utförare måste ha bedrivit verksamhet i minst fem år utgör en avvägning som å ena sidan kan fungera som en kvalitetsgaranti, men å andra sidan kan skapa negativa konsekvenser för både nya utförare och barn och unga. Nya föreningar och organisationer som inte uppfyller kravet riskerar att förlora attraktionskraft eftersom de inte kan erbjuda aktiviteter som kan betalas med fritidskortet. Detta kan leda till att barn och unga i stället väljer att ansluta sig till etablerade föreningar som kan erbjuda den subventionerade avgiften, vilket i sin tur kan göra det svårt för nyetablerade föreningar att få tillräckligt med medlemmar och hålla sin verksamhet i gång. Finns det ingen etablerad verksamhet att ansluta till kan konsekvensen i stället bli att barnet blir utan aktivitet. Denna risk bedöms störst på mindre orter och landsbygd, där utbudet redan idag är lägre.

För väletablerade idrottsföreningar som tidigare inte sökt och fått LOK-stöd kan det bli svårt att ta sig in och bli registrerad som godkänd utförare. För att kunna börja söka LOK-stöd ska föreningen ha haft verksamhet för barn och unga som kan vara svåra att nå om inte fritidskortet får användas till deltagaravgift.

Det finns även en risk att vilande föreningar kan tas över av andra utförare som ett sätt att kringgå kravet på fem års verksamhet. I stället för att starta en ny förening kan man försöka överta en inaktiv förening med ett organisationsnummer som registrerades för fem år sedan eller mer, vilket skulle kunna undergräva syftet med detta krav.

En ytterligare konsekvens av femårsgränsen är att fritidskortet kan bli svårare att använda för nya och populära aktiviteter. Till exempel skulle barn och ungdomar som under pandemin ville börja spela padel, en sport som snabbt ökade i popularitet, i många fall inte ha kunnat nyttja sitt fritidskort för att delta i denna aktivitet i och med att föreningarna då var nybildade. Det blir en svår balansgång mellan att säkerställa att utförarna är seriösa och stabila, och samtidigt möjliggöra för barn och unga att använda fritidskortet för de senaste och mest attraktiva aktiviteterna.

Vårdnadshavare bör lämna samtycke till att uppgift om preliminärt bostadsbidrag lämnas till utförare

Ur ett barnperspektiv är det etiskt bekymmersamt att personer som erbjuder fritidsaktiviteter får kännedom om barn och ungas ekonomiska situation.

Hur många barn och unga berörs av reformen och hur många kommer att använda fritidskortet?

För att uppnå en hög ansökningsgrad är en målgruppsanpassad marknadsföring av högsta vikt. Marknadsföringen görs med fördel i samverkan med aktörer i kommunerna med god lokalkännedom. Målgruppen för marknadsföringen bör vara vårdnadshavare, barn och unga men även verksamheter som möter barn och unga. Marknadsföringen bör även anpassas för att nå de grupper med lägre grad av deltagande i organiserade fritidsaktiviteter som till exempel tjejer och barn och unga med funktionsnedsättning. Av stor vikt är också att tillhandahålla ett användarvänligt register över godkända utförare som är användarvänligt för barn och unga att söka efter aktiviteter i.

Konsekvenser för kommunerna

För kommunernas kulturskolor förväntas konsekvenser i form av en ökad administration. Dels hantering och stöd i användandet av fritidskortet digitala system, dels en högre grad administration kopplat till fakturahantering i och med flera del- och felbetalningar.

En ökad efterfrågan på kommuners redan fullbelagda idrottsanläggningar förväntas ge ökad administrativ kopplat till fördelning av halltider. Samt hantering av en förväntan från civilsamhället att kommunerna ska tillgodose det ökade behovet. Ytterligare en eventuell konsekvens kan vara att föreningar

med intresse för att bli registrerade i utförarregistret vänder sig till kommunens handläggare för hjälp och stöd, vilket skapar ökad arbetsbelastning.

Konsekvenser för utförare inom civilsamhället som anordnar fritidsaktiviteter för barn och unga

Likt konsekvenser för kommunala verksamheter bedöms även civilsamhället få en ökad administration, vilken blir belastande. Särskilt för mindre föreningar utan anställda. Nystartade föreningar antas få stora svårigheter om femårsgränsen för att bli godkänd utförare ska gälla. Detta kan leda till ett färre antal nystartade föreningar vilket i sig kan få konsekvenser för civilsamhället i stort. Etablerade föreningar däremot bedöms gynnas då fritidskortet kan möjliggöra att de får in deltagaravgifter som tidigare uteblivit.

Råder det brist på lokaler och ledare blir det utmanande för föreningar som möter ett ökat tryck och måste neka barn och unga som vill bli deltagare i deras föreningsaktiviteter. Samtidigt finns risk för kvalitetssänkning av verksamheten om föreningar, trots brist på ledare och lokaler, växlar upp och tar emot fler barn och unga än de har kapacitet för. Färre ledare på fler barn och unga kan leda till otrygghet och lägre hälsoeffekter generellt.

Riksorganisationerna kan få ökad arbetsbelastning då även de förväntas stötta medlemsföreningar i registrering och hantering av fritidskortet.

En överhängande risk är att reformen urholkar kulturföreningar, studieförbund och övriga idéburna föreningar om de inte klassas som godkända utförare.

Konsekvenser för jämställdheten

Tjejer deltar i lägre grad i organiserade fritidsaktiviteter än killar och är i lägre grad också nöjda med deras fritid. För att nå särskilt utpekade grupper, i detta fall tjejer, krävs andra insatser än de generella. Därmed förväntas fritidskortet inte bidra till ökad jämställdhet.

Övrigt

Det finns en risk och en oro att föreningars deltagaravgifter höjs i samband med införandet av fritidskortet. Ytterliga risker bedöms vara att skillnader mellan stad och landsbygd förstärks på grund av det begränsade utbudet på landsbygden och svårigheter med transport, som förslaget till fritidskort inte tar hänsyn till.

Vidare noterar nämnden att personer med funktionsnedsättningar, en särskilt viktig målgrupp, inte har fått tillräckligt utrymme i förslaget, trots att deras inkludering är av stor betydelse.

